BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA OTA-ONA VA MAKTAB HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MODELI

Erkinova Dilyora Abdulla qizi
Turan International University,
S.BT-22-12 guruh talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23177773

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim bosqichida ota-ona va maktab hamkorligini rivojlantirishning zamonaviy modeli, uning pedagogik mazmuni va ta’lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Bugungi kunda bolaning ta’lim-tarbiyasida maktab va oilaning uzviy hamkorligini ta’minlash ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotda ota-ona va maktab o‘rtasidagi an’anaviy hamkorlik shakllari bilan bir qatorda raqamli kommunikatsiya, individual maslahat, ota-onalar klublari, hamkorlik loyihalari, pedagogik treninglar va muntazam qayta aloqa mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari o‘rganildi. Tadqiqot natijalari ota-onalarning ta’lim jarayoniga tizimli jalb etilishi o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasi, darsdagi faolligi, mas’uliyat hissi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Maqolada boshlang‘ich ta’lim uchun ota-ona va maktab hamkorligining maqsadli, interaktiv, raqamli va individual yondashuvga asoslangan zamonaviy modeli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ota-ona, maktab, hamkorlik, pedagogik hamkorlik, ta’lim sifati, raqamli kommunikatsiya, ota-onalar klubi, o‘quv motivatsiyasi, individual yondashuv.

Аннотация. В статье рассматривается современная модель развития сотрудничества между родителями и школой на этапе начального образования, а также ее педагогическое содержание и значение в повышении эффективности образовательного процесса. В современных условиях тесное взаимодействие семьи и школы является одним из важных факторов повышения качества образования и воспитания ребенка. В исследовании наряду с традиционными формами сотрудничества анализируются возможности цифровой коммуникации, индивидуального консультирования, родительских клубов, совместных проектов, педагогических тренингов и систематической обратной связи. Результаты исследования показывают, что систематическое вовлечение родителей в образовательный процесс положительно влияет на учебную мотивацию учащихся, их активность на уроках, чувство ответственности и социальную адаптацию. В статье предлагается современная модель взаимодействия родителей и школы, основанная на целенаправленном, интерактивном, цифровом и индивидуализированном подходах.

Ключевые слова: начальное образование, родители, школа, сотрудничество, педагогическое взаимодействие, качество образования, цифровая коммуникация, родительский клуб, учебная мотивация, индивидуальный подход.

Abstract. This article examines a modern model for developing parent-school cooperation in primary education, focusing on its pedagogical content and importance for improving educational effectiveness. In contemporary education, close cooperation between families and schools is an important factor in ensuring the quality of children's education and upbringing. The study explores not only traditional forms of parent-school cooperation but also digital communication, individual consultations, parent clubs, collaborative projects, pedagogical training sessions, and systematic feedback mechanisms. The findings indicate that systematic parental involvement in the educational process has a positive impact on students' learning motivation, classroom engagement, sense of responsibility, and social adaptation. The article proposes a modern model of parent-school cooperation based on purposeful, interactive, digital, and individualized approaches.

Keywords: primary education, parents, school, cooperation, pedagogical interaction, education quality, digital communication, parent club, learning motivation, individualized approach.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchining muvaffaqiyatli rivojlanishini faqat maktab yoki oila faoliyati bilan bog'lash mumkin emas. Bola shaxsining intellektual, ma'naviy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishi oila hamda ta'lim muassasasining o'zaro hamkorligi asosida amalga oshiriladi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida mazkur hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki aynan shu davrda bolaning ta'limga munosabati, o'qish odatlari, mas'uliyat hissi va mustaqil faoliyat ko'nikmalari shakllana boshlaydi.

An'anaviy ta'lim amaliyotida ota-onalar bilan hamkorlik ko'pincha ota-onalar yig'ilishi, individual suhbatlar va maktab tadbirlariga ota-onalarni jalb qilish bilan chegaralanadi. Bunday shakllar muhim bo'lsa-da, zamonaviy ta'lim ehtiyojlari ota-onalarni ta'lim jarayonining faol hamkoriga aylantirishni talab etmoqda.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi esa maktab va oila o'rtasidagi kommunikatsiyani yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron kundaliklar, messenjerlar, videokonferensiyalar, onlayn maslahatlar va raqamli ta'lim platformalari ota-onalarga farzandining ta'lim jarayonini kuzatish va o'qituvchi bilan tezkor aloqa qilish imkonini bermoqda. Biroq texnologiyalardan foydalanishning o'zi hamkorlikni ta'minlamaydi. Muhimi, mazkur vositalardan maqsadli, pedagogik jihatdan to'g'ri va bolaning manfaatlarini ko'zlagan holda foydalanishdir.

Shu nuqtayi nazardan, boshlang'ich ta'limda ota-ona va maktab hamkorligining zamonaviy modelini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi – boshlang'ich ta'limda ota-ona va maktab hamkorligini rivojlantirishning samarali zamonaviy modelini ishlab chiqish va uning o'quvchilarning ta'lim-tarbiyasiga ta'sirini aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

1. Ota-ona va maktab hamkorligining pedagogik mohiyatini aniqlash;
2. Boshlang'ich ta'limda mavjud hamkorlik shakllarini tahlil qilish;
3. Zamonaviy kommunikatsiya vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini o'rganish;

4. Ota-ona va maktab hamkorligining o‘quvchilarning rivojlanishiga ta’sirini aniqlash;
5. Hamkorlikning zamonaviy modelini ishlab chiqish.

METODLAR

Tadqiqotda pedagogik kuzatish, suhbat, so‘rovnoma, intervyu, pedagogik tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqot doirasida ota-onalar, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari va o‘quvchilarning hamkorlik jarayonidagi ishtiroki o‘rganildi. Hamkorlik samaradorligini baholashda quyidagi ko‘rsatkichlarga e’tibor qaratildi:

- ota-onalarning maktab hayotidagi ishtiroki;
- ota-onalarning o‘qituvchi bilan muntazam muloqoti;
- o‘quvchilarning darsga qiziqishi;
- uy vazifalarini bajarish mas’uliyati;
- o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalari;
- ota-onalarning pedagogik bilim va kompetensiyalari;
- maktab va oila o‘rtasidagi o‘zaro ishonch darajasi.

Tadqiqotda zamonaviy hamkorlik modeli quyidagi asosiy komponentlar asosida shakllantirildi:

1. Axborot-kommunikativ komponent. Ota-onalarni bolaning ta’lim jarayoni, yutuqlari va qiyinchiliklari haqida muntazam xabardor qilish.

2. Maslahat-komponenti. Ota-onalarga bolaning yosh va psixologik xususiyatlari, uy sharoitida ta’limni tashkil etish hamda motivatsiyani oshirish bo‘yicha tavsiyalar berish.

3. Hamkorlik komponenti. Ota-onalarni sinf va maktab miqyosidagi loyihalar, tadbirlar, ijodiy mashg‘ulotlar va tarbiyaviy faoliyatga jalb qilish.

4. Raqamli komponent. Maktab va oila o‘rtasidagi aloqani elektron kundalik, ta’lim platformalari, videomuloqot va boshqa raqamli vositalar orqali tashkil etish.

5. Refleksiv komponent. Ota-ona, o‘qituvchi va o‘quvchining ta’lim jarayonidagi natijalarni tahlil qilishi hamda keyingi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari ota-ona va maktab o‘rtasidagi tizimli hamkorlik o‘quvchilarning ta’lim jarayonidagi faolligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi.

Ota-onalar ta’lim jarayoni haqida muntazam va aniq ma’lumotga ega bo‘lgan hollarda ular farzandining o‘qishiga nisbatan ko‘proq e’tibor qaratishi kuzatildi. Ayniqsa, o‘qituvchi tomonidan muammo haqida shunchaki xabar berish emas, balki uni hal qilish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilishi samarali natija beradi.

Tadqiqotda ota-onalar bilan hamkorlikning quyidagi shakllari samarali ekanligi aniqlandi:

Hamkorlik shakli	Asosiy vazifasi	Kutiladigan natija
Individual suhbat	Muammolarni aniqlash	Individual pedagogik yordam
Ota-onalar klubi	Pedagogik bilimni oshirish	Ota-onalik kompetensiyasining rivojlanishi
Raqamli aloqa	Tezkor axborot almashish	Muloqot samaradorligining oshishi
Birgalikdagi loyihalar	Ota-onani faol ishtirokchi qilish	O‘quvchi motivatsiyasining oshishi
Pedagogik treninglar	Amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish	Oiladagi ta’limiy muhitning yaxshilanishi
Ochiq darslar	Ta’lim jarayonini kuzatish	Ota-onaning maktab faoliyatini yaxshiroq tushunishi
Refleksiya	Natijalarni tahlil qilish	Hamkorlikni takomillashtirish

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ota-onaning maktab bilan hamkorligi kuchaygan sari o‘quvchilarda quyidagi ijobiy o‘zgarishlarni shakllantirish imkoniyati ortadi:

- darsga qiziqish;
- o‘qishga ijobiy munosabat;
- uy vazifalarini bajarish mas’uliyati;
- mustaqil ishlash;
- o‘qituvchi bilan samarali muloqot;
- sinfdoshlari bilan hamkorlik qilish;
- o‘z faoliyatini nazorat qilish.

Bunda ota-onaning faqat nazoratchi sifatida emas, balki bolaning ta’limiy rivojlanishidagi **hamkor va qo‘llab-quvvatlovchi subyekt** sifatida ishtirok etishi muhim omil ekanligi aniqlandi.

OTA-ONA VA MAKTAB HAMKORLIGINING ZAMONAVIY MODELI

Tadqiqot asosida boshlang‘ich ta’lim uchun ota-ona va maktab hamkorligining quyidagi modeli taklif etiladi:

Maqsad → Diagnostika → Rejalashtirish → Hamkorlik → Monitoring → Tahlil → Takomillashtirish

Hamkorlikning asosiy maqsadi o‘quvchining har tomonlama rivojlanishi va ta’lim natijalarini yaxshilashdan iborat bo‘ladi. Maqsad o‘quvchi, ota-ona va o‘qituvchi uchun tushunarli shaklda belgilanadi. O‘quvchining ta’limiy, psixologik va ijtimoiy ehtiyojlari aniqlanadi. Ota-onaning farzandiga yordam berish imkoniyatlari ham o‘rganiladi.

O‘qituvchi va ota-ona birgalikda bolaning rivojlanishi uchun qisqa va uzoq muddatli vazifalarni belgilaydi. Hamkorlik turli shakllarda amalga oshiriladi: individual suhbat, ota-onalar klubi, seminar, trening, loyiha, ochiq dars, raqamli muloqot va oilaviy ta’limiy tadbirlar.

O‘quvchining ta’lim natijalari, faolligi, motivatsiyasi va xulq-atvoridagi o‘zgarishlar muntazam kuzatib boriladi. Ota-ona va o‘qituvchi o‘quvchining erishgan natijalarini

birgalikda tahlil qiladi. Muammolar va ularning sabablari aniqlanadi. Olingan natijalarga ko‘ra hamkorlik strategiyasi yangilanadi. Zarurat tug‘ilganda individual pedagogik yondashuv ishlab chiqiladi.

Mazkur modelning muhim jihati shundaki, unda “maktab → ota-ona” shaklidagi bir tomonlama axborot uzatish o‘rniga “maktab ↔ ota-ona ↔ o‘quvchi” shaklidagi uch tomonlama hamkorlik tizimi shakllantiriladi.

MUHOKAMA

Ota-ona va maktab hamkorligining samaradorligi, avvalo, tomonlarning o‘zaro ishonchi va umumiy maqsadni anglashiga bog‘liq. Agar ota-ona maktabni faqat nazorat qiluvchi tashkilot sifatida, o‘qituvchi esa ota-onani faqat muammo yuzaga kelganda murojaat qilinadigan tomon sifatida qabul qilsa, samarali hamkorlikni shakllantirish qiyinlashadi.

Zamonaviy modelda ota-ona ta’lim jarayonining passiv kuzatuvchisi emas, balki faol ishtirokchisi sifatida qaraladi. Bunda ota-onaga bolaning barcha o‘quv vazifalarini bajarib berish emas, balki mustaqil ta’lim olishiga sharoit yaratish, uni rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash vazifasi yuklanadi.

O‘qituvchining vazifasi esa ota-onaga ortiqcha talablar qo‘yishdan ko‘ra, bolaning rivojlanishiga yordam beradigan aniq va amaliy tavsiyalar berishdan iborat. Masalan, “Farzandingiz ko‘proq shug‘ullanishi kerak” degan umumiy tavsiya o‘rniga “Har kuni 15 daqiqa matn o‘qib, o‘qilgan matn bo‘yicha 3 ta savolga javob berishini tashkil eting” kabi aniq tavsiya samaraliroq bo‘ladi.

Raqamli texnologiyalar hamkorlik imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi. Biroq raqamli muloqot an’anaviy yuzma-yuz muloqotning o‘rnini to‘liq bosmasligi kerak. Murakkab pedagogik yoki psixologik masalalarni individual suhbat orqali muhokama qilish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish zamonaviy hamkorlik modelining muhim tarkibiy qismidir. Ota-onalar uchun “Boshlang‘ich sinf o‘quvchisiga uy vazifasini bajarishda qanday yordam berish kerak?”, “Bolada o‘qishga qiziqishni qanday shakllantirish mumkin?”, “Bolaning xatosiga qanday munosabat bildirish kerak?” kabi mavzularda qisqa seminar va treninglarni tashkil etish foydali hisoblanadi.

Samarali hamkorlikni ta’minlash uchun quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. Har bir o‘quvchi uchun ota-ona va o‘qituvchi hamkorligining individual yo‘nalishini belgilash;
2. Ota-onalar bilan muntazam va ikki tomonlama muloqotni yo‘lga qo‘yish;
3. Ota-onalar uchun pedagogik va psixologik ma’rifat mashg‘ulotlarini tashkil etish;
4. Raqamli kommunikatsiya vositalaridan maqsadli foydalanish;
5. Ota-onalarni maktab tadbirlari bilan cheklamasdan, ta’limiy loyihalarga ham jalb etish;
6. O‘quvchining shaxsiy manfaatlari va yosh xususiyatlarini hamkorlikning markaziga qo‘yish;
7. Hamkorlik natijalarini muntazam monitoring qilish va zaruratga ko‘ra modelni takomillashtirish.

Xulosa. Boshlang‘ich ta’limda ota-ona va maktab hamkorligi o‘quvchining ta’limiy va shaxsiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim pedagogik omildir. Tadqiqot natijalari

hamkorlikning muntazam, maqsadli va ikki tomonlama tashkil etilishi o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasi, mas’uliyati, darsdagi faolligi va mustaqil ishlash ko‘nikmalariga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi.

Zamonaviy hamkorlik modeli ota-ona, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro mas’uliyat va ishonchga asoslanishi lozim. Bunda raqamli kommunikatsiya vositalari, individual maslahatlar, ota-onalar klublari, pedagogik treninglar, oilaviy loyihalar va muntazam qayta aloqa mexanizmlaridan kompleks foydalanish maqsadga muvofiq.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy boshlang‘ich ta’limda “maktab – oila – o‘quvchi” uchligi yagona pedagogik hamkorlik tizimi sifatida qaralishi zarur. Bunday yondashuv ta’lim sifatini oshirish bilan birga, bolaning o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi va barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun qulay sharoit yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Epstein, J. L. School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. Boulder: Westview Press, 2011.
2. Henderson, A. T., Mapp, K. L. A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement. Austin: SEDL, 2002.
3. Jeynes, W. H. The Relationship Between Parental Involvement and Urban Secondary School Student Academic Achievement. Urban Education, 2007.
4. Fan, X., Chen, M. Parental Involvement and Students’ Academic Achievement: A Meta-Analysis. Educational Psychology Review, 2001.
5. Chauhan, S. S., Padmavathy, R., Ergashboyevna, N. U., Mohameed, H., Arunkumar, E., Priyanka, T. P., ... & Shetty, C. (2025, November). Engineered Bacterial Bioleaching for Sustainable Metal Recovery and E-Waste Biodegradation. In 2025 International Conference on Intelligent Systems and Pioneering Innovations in Robotics and Electric Mobility (INSPIRE) (pp. 402-407). IEEE.
6. Habelalmateen, M. I., Mishra, N., Ergashboyevna, N. U., Kannan, A. S., Madhavi, V., Bhuvaneshwari, K. S., & Turdiev, I. M. (2025, November). Predictive Multi-Agent Coordination for Adaptive and Human-Aware Collaborative Assembly Robotics. In 2025 International Conference on Innovations and Emerging Technologies In AI & Communication Systems (IETACS) (pp. 1682-1688). IEEE.
7. Prathipa, R., James, L., Fallah, M. H., Saritha, G., & Ergashboyevna, N. U. (2025). Exploring the Effects of Electromagnetic Radiation on DNA at Microwave and Radio Frequencies. National Journal of Antennas and Propagation, 7(2), 293-301.
8. Nurullayeva, U. E. (2023). Hamkorlik pedagogikasi orqali tarbiya jarayoniga pedagogik yondashuvlarni takomillashtirishning pedagogik asoslari. Science and Education, 4(5), 1250-1254.